

Надія ПОПИК

Інститут литовської літератури та фольклору

**Концепт «війна» в українському та литовському
пісенному фольклорі міжвоєнного часу**

У межах дослідження концепту «війна» в українській та литовській мілітарній пісенності ми співставляємо пісенний фольклор українських січових стрільців (1914–1918) та пісні часів національно-визвольної боротьби за незалежність Литовської Республіки (1918–1920). Для аналізу обрано твори зі збірника «Стрілецькі пісні» Оксани Кузьменко (з підрозділів «Присяга на вірність справі рідного краю, віра у перемогу та волю України» та «Прощання стрільця з родиною та коханою дівчиною») і литовські пісні з вісімнадцятого тому «Lietuvių liaudies dainynas» – багатотомного видання литовських народних пісень (з підрозділу «Молодий хлопець захищає Батьківщину»). Фольклорний концепт як одиниця національної свідомості розтлумачений українською дослідницею поезії стрілецьких пісень О. Кузьменко, яка унаочнила загальноукраїнський досвід драматичної екзистенції людини у XX столітті графічною схемою, що складається з 12 концептів. Універсально-екзистенційна структурно-семантична група цієї схеми є основою для дослідження концепту «війна» та подальшого компаративного аналізу пісенного фольклору України та Литви. Хронологія відображення війни у фольклорних текстах може бути описаною у трьох етапах: її початок, безпосередньо період війни та заключний етап. Детальний аналіз першого етапу (початку війни), на якому зосереджена пропонована розвідка, здебільшого включає налаштування та готовність молодих людей стати воїнами, а також їхні емоційні хвилювання під час прощання з родиною. Це підтверджується низкою проаналізованих литовських та українських піснених текстів. Результати зіставлення пісень обраного періоду підтверджують схожість їхніх уявлень про «перехід» (як ядра концептуальної ідеї) від мирного до воєнного часу через темпоральні, раціональні, просторові та емоційні аспекти двох мотивів – готовності до войовничого майбутнього (більшість українських пісень – героїчні) та прощання з минулим мирним життям (більшість литовських пісень – ліричні). Тут простежуються і загальнолюдські переживання відданості рідній землі, братерської любові, страху померти чи розлучитися з рідними. Проте різні історичні передумови воєн спричиняють і розбіжності у їхніх емоційній складовій, раціоналізації причин війни та просторових переходах.

Ключові слова: *концепт «війна», міжвоєнна мілітарна пісенність, українські січові стрільці, боротьба за незалежність Литви.*

Greta PASKOČIUMAITĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

**Lietuvių tautosakos archyvo jubiliejiniai metai.
Ukrainiečių tautosakos kelias Lietuvoje**

Lietuvių tautosakos archyvas iki šiol išlieka svarbiu kultūriniu fenomenu. Archyve saugomi rankraščiai, vaizdo ir garso įrašai atskleidžia turingą lietuvių ir kitų Lietuvoje gyvenančių tautų tautosaką bei liudija mokslininkų ir visuomenės pastangas ją užfiksuoti ir išsaugoti. Pranešime bus apžvelgta Archyvo raida nuo jo įkūrimo iki

šių dienų, vertingiausi jame saugomi tautosakos rinkiniai ir jų reikšmė šiuolaikiniams kultūros tyrimams. Tautosakos svarbą tautinei tapatybei išryškina ir dėl Rusijos pradėto karo Ukrainoje Lietuvių tautosakos archyvui perduoti ukrainiečių tautosakos rinkiniai – jų turinys ir kelionė į Lietuvą taip pat bus aptarti.

Raktažodžiai: tautosakos archyvas, Lietuvos tautosaka, Ukrainos paveldas

Віта КРИВЧУН

Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка

Трагедія у творчості Олени Звичайної та Томаса Венцлова: погляд із сьогодення

Ця доповідь – про двох письменників, які не мовчали, коли світ замикав очі на зло. Про тих, для кого слово стало зброєю, а пам'ять – щитом. Про двох письменників-емігрантів: українку Олену Звичайну та литовця Томаса Венцлова. Їхні голоси – з різних країн і епох, але звучать в унісон: за правду, за свободу, проти терору. Олена Звичайна – письменниця, яка мала мужність говорити тоді, коли інших змушували мовчати. Її твори, написані в еміграції, – це точні хроніки Голодомору, сталінських репресій, знищення селянства й національної гідності. Не маючи змоги кричати, вона писала. Її голос – це правда, загорнута в біль і чесність. Вона не шукала слави – вона рятувала історичну пам'ять. Сьогодні її слова пророчо б'ють у серце: про криваву імперію, яка прагнула стерти народ з історії, і про те, що зло завжди повертається, якщо його не зупинити. Томас Венцлова – інтелектуал і правозахисник, який у 1977 році залишив Литву, аби не зрадити правду. Його творчість – це протест проти знищення свободи, культури, гідності. Після десятиліть у США він повернувся до Литви у 2018 році як вільна людина й активний голос підтримки України в часи війни. Томас Венцлова – один з тих, хто добре знає, що означає жити під тиском червоного кремля і бути чужим у власній країні. Сьогодні, коли Україна бореться з російським терором, їхні голоси перегукуються: Олена Звичайна – з минулого, Томас Венцлова – із сьогодення. І обоє нагадують, що свобода – не подарунок, а виборене право. Україна і Литва – два народи, які вчилися не мовчати і які добре знають: свобода тримається на слові, правді та історичній пам'яті.

Ключові слова: Олена Звичайна, Томас Венцлова, тоталітаризм, опір, еміграція, правда, пам'ять.

Marina ČISTIČKOVÁ

Lietuvių kalbos institutas

Krikščioniškųjų tradicijų sąveiką Abiejų Tautų Respublikoje: Tomo Kempiečio teologinio veikalo „Kristaus sekimas“ kiriliniai vertimai

XIV–XV a. vokiečių katalikų vienuolis teologas Tomas Kempietis didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Nyderlanduose augstinių Šv. Agnietės vienuolyne prie Zvolės, perrašinėdamas Šv. Raštą ir kitus dvasinio turinio rankraščius lotynų kalba bei auklėdamas novicijus. Apie 1427 m. jis parašė keturių dalių teologinį veiklą „Kristaus sekimas“ (lot. De imitatione Christi) Šis traktatas nėra vienintelis Tomo iš Kempio